

Eva Lundholms förfäder på Järvafältet

Eva Lundholms farmor Stina Lisa Jansdotter kom till Utö på grund av att hon i sitt tredje gifte tog sig en man som lät sig rekryteras till gruvarbetare på Utö. Hennes förfäder var så långt vi vet bördiga från socknarna Sollentuna och Järfälla.

Stina Lisas far Jan Björn rekryterades som soldat för Upplands regemente den 18 maj 1790 och fick då namnet Björn. Han kallas växlande Jan och Johan och var tidigare känd med patronymikon Jansson eller Johansson. Han rekryterades som nummer 68 för Helgesta i Håbo-Tibble kommun. Några dagar tidigare hade Upplands regemente blivit kommenderade till skärgårdsflottan som roddare på kanonslupar och kanonjollar. Det betyder att Johan Björn säkerligen medverkat vid Sveriges största marina seger, den 9 juli 1790 vid Svensksund¹, då man sköt stora delar av den ryska högsjöflottan i sank. Totalt beräknas 6650² armésoldater medverkat vid slaget. En minnessten står på Skeppsholmen i Stockholm.

Tidigare hade Johan Björn varit torpare på några ställen i Sollentuna och senast arbetskarl i Skillinge där han träffat fosterdottern Catharina Ersdotter med vilken han gift sig 1787 och paret hade när han enrullerat sig en dotter i livet efter att den äldsta dottern dött i rödsot³.

Johan Björn kvarstod som soldat till juni 1803 då han på grund av sjuklighet begärde avsked. Efter avskedet flyttade han mellan flera socknar och avled 1811, lämnande hustrun med fyra barn mellan 8 och 15 år.

Första gången Johan Björn är påträffad är i torpet Lapptorp i Sollentuna då han är 13 år och hans moder Lisa Jansdotter är piga där. Det är okänt var han är född och vem som var hans far. Modern är känd till namnet med även hennes härstamning är okänd.

Johan Björns hustru Catharinas förfäder beskrivs nedan med början med hennes farföräldrar Carl Ersson och Cajsa Johansdotter som kom till Sollentuna socken 1746.

De nedan nämnda torpen Fäboda och Norrtorp finns fortfarande kvar och vid Fäboda bedrivs uppfödning av köttboskap.

Torpet Fäboda(rna)

Enligt husförhörslängden för Sollentuna flyttar Carl Ersson med hustru Cajsa Johansdotter in i Fäboda 1746 som torpare under Sollentunaholm. Det är noterat att Carl kan läsa i bok och han kan även utantill det prästen kräver av honom. Man skulle kunna vissa stycken i Luthers katekes. Om hustrun Cajsa är inget noterat vilket kan tolkas som att hon inte kunde detsamma. Notering om läskunnighet finns nämligen för andra hustrur. Hos Carl och Cajsa bodde även flickan Eva som blivit kvar från tidigare torpare. I längden 1748 anges att Eva heter Pehrsdotter i efternamn och att hon kan läsa i bok. Flickan Eva bör ha varit i yngre tonåren, eller kanske tom yngre, när Carl och Cajsa flyttade in 1746. Sannolikt var hon lillpiga med mat och husrum som ersättning.

Carl och Cajsa hade med sig sonen Eric född 1740, okänt var. Jag har inte kunnat hitta varifrån Carl och Cajsa kom och inte heller hittat var de gifte sig. Carl anges vara född omkring 1712 och Cajsa 1718. Senare fick de dottern Stina som anges född 1753, men hon saknas i Sollentuna födelsebok.

¹ Svensksund ligger strax utanför Kotka i Finska viken

² Skärgårdsflottan. Hans Norman (red). Sid 294.

³ Dysenteri

I husförhörslängden 1752 anges Carl vara 38 år, hustrun Cajsa 37 år och sonen Eric 12 år. De har en 18-årig piga Stina Johansdotter samt även ett ambarn, Lovisa 5 år gammal. Fyra år senare, 1756, finns även dottern Stina 3 år samt änkan Anna Pehrsdotter 67 år gammal. Kanske är änkan Anna mor till Carl eller Cajsa. Året efter finns inte änkan kvar vid Fäbodarna. I längden 1759 finns även flickan Lovisa som tydligt finns kvar. Hon kallades ambarn tidigare vilket vi får förstå som fosterbarn med dagens språkbruk. År 1761 finns dock inte Lovisa kvar utan nu finns här flickan Greta Ersdotter 15 år gammal men som ännu inte begått nattvarden. Året efter har Greta flyttat, hon är struken. Hon har ersatts med Johanna Maria Grönberg som är 17 år.

Men sonen Eric Carlsson faller inte för Johanna Maria utan gifter sig 1763 med Lisa Olofsdotter som var piga i ett närliggande torp, Rävårdet. Hennes giftorättsman var Erik Mattson som var torpare på Rävårdet där hon jobbat några år. Det betyder att hon inte hade någon manlig släkting som kunde vara hennes giftoman. Vi återkommer senare till henne. I längden står hon nu som hustru och vid Eric är son struket och ersatt med ett B. Detta betyder att Eric tagit över som brukare. Det motsägs dock i nästa längd av att Eric då fortfarande står som son. Den unga familjen har nu utökats med en son Carl vilken föddes i juni 1764.

I längden 1767 anges att hustrun Cajsa varit sjuk och inte kunnat delta i husförhöret vilket dock de andra kunnat. Den yngre familjen har nu utökats med en dotter Cajsa som senare kommer att bli vår anmoder. Nästföljande år har bägge hustrurna Cajsa och Lisa varit frånvarande och Stina varit sjuk. Eric och Lisa har nu fått en dotter till, Stina Lisa, född 1767.

1770 har Eric blivit torpare vid Norrtorp och han har flyttat dit med sin familj. I Fäbodarna har Carl Ersson fått en ny dräng, Jonas Andersson som dessutom är sexman⁴. Enligt min uppfattning ovanligt att en dräng utsågs till sexman, det brukade vara förbehållet bönder. Han var naturligtvis ett eftertraktat giftesobjekt och redan i november 1770 gifter sig Carl Erssons 17-åriga dotter Stina med den nio år äldre Jonas Andersson. Våldigt ovanligt att kvinnor gifte sig så tidigt. Om hon var med barn så blev det missfall.

Jonas Andersson tillträder 1774 som bonde i Skillinge och hans svärföräldrar följer med och i Fäboda flyttar en ny torpare in. I Skillinge låg vid denna tid 4 bondgårdar men här huserar numera Sollentuna golfklubb.

Torpet Norrtorp

I 1770 års husförhörslängd är Eric Carlsson inskriven som torpare vid Norrtorp och med sig har han hustrun Lisa Olofsdotter och barnen Carl, Cajsa och Stina Lisa vilka är 5, 4 och 3 år. Men redan året efter dör Eric i håll och styng⁵, 31 år gammal. Två månader senare i juni föds hans postume son Pehr. Lisa väljer då att ta ut flyttattest den 29 september till Järfälla. Hon flyttar med sina barn till sin mor Karin Gabrielsdotter som också är änka och inhytt i Molnsätra, vilket ligger i Järfälla socken men alldeles nära Norrtorp. Dock saknas äldsta barnet Carl vid Molnsätra, antingen utplacerad eller död. Oftast behöll änkorna den eller de minsta och lämnade bort det eller de äldsta barnen när fattigdomen slog till.

Det visar sig att Lisa Olofsdotter är född i Nyboda i Järfälla socken, bara sex tvärgator från där jag⁶ bor idag. Hennes far var torpare på Nyboda och senare Stora Kärrboda för att sina sista år vara tegeldräng vid Görvälns tegelbruk. Tegelugnens rester finns kvar och ligger precis vid Mälarens strand, naturligtvis med tanke på eldfaran. Tegelbruket var precis nytt när Lisas far Olof Bengtsson

⁴ En av socknens sex förtroendemän som utsågs av sockenstämman

⁵ Lunginflammation

⁶ Håkan Elmquist

började arbeta där. Det drevs i hundra år till 1852⁷. Arbetarbostäderna finns kvar och inrymmer idag kafé nedanför Brukets slalombacke. Antagligen i samband med att Olof blev tegeldräng flyttade han till Henrikstorp (Hinderstorp), vilket finns kvar idag. Denna plats var inspelningsplats vid filmatiseringen av mästardetektiven Blomkvist och Rasmus på 1950-talet⁸.

Lisa Olofsdotters föräldrar gifte sig år 1735 i Sollentuna. Fadern dog redan 1759. Det är okänt varifrån Olof Bengtsson och Karin Gabrielsdotter kom men Olof hade en trolig bror i Järfälla och en trolig syster i Näs socken (Kungsängen).

Skillinge

När Jonas Andersson tillträdde som bonde i Skillinge följde som sagt hans svärföräldrar med. Svärfadern Carl dog 1782 och svärmodern Cajsa 1788. Jonas och Stina blev barnlösa och tog hand om hennes brorsbarn. Särskilt gäller det Stina Lisa men även Cajsa och Per. Cajsa tycks tidvis varit utplacerad på annat håll och sonen Per kallas fosterson i Skillinge när han dör 15 år gammal. Cajsa tituleras piga hos sin faster när hon gifter sig med drängen därstädes Jan Jansson. Han blir först torpare och senare soldat med namnet Jan Björn och deras dotter Stina Lisa, sannolikt döpt efter sin faster med samma namn, flyttar till Utö med sina söner men det är en alldeles egen historia.

⁷ Järfällaboken sid 288

⁸ Wikipedia